

<https://doi.org/10.30546/114578.2025.7.805>

DİALOJİ DİSKURSDA SOSIAL ROLLARIN VƏ MÜNASİBƏTLƏRİN DİLƏ TƏSİRİ

İsmaylova Səbinə

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Bakı Dövlət Universiteti

<https://Orcid.org/0009-0003-7711-7143>

sabina.ismaylova.88@gmail.com

Xülasə

Dialoji diskursun analizində sosial rolların və qarşılıqlı münasibətlərin dilə təsiri sosiolinqviistik baxış bucağından incələnilir. Danışiq aktlarında iştirakçıların sosial mövqeyi ünsiyyətin rəsmi və ya qeyri-rəsmi xarakterini müəyyənləşdirir. Bu isə nitq strategiyalarının və dil vahidlərinin seçimində mühüm rol oynayır. Müxtəlif sosial kontekstlərdə eyni məzmunun fərqli dil formaları ilə ifadə olunması nitqin sosial adaptasiya xüsusiyyətlərindən xəbər verir. Dialoji diskursun analizi dilin kontekstual və sosialyönlü funksiyalarını daha dərinlən anlamağa da imkan yaradır. Təhlil zamanı sosial mühitin iştirakçıları arasında qarşılıqlı hörmət və ya digər yaxınlıq münasibətləri dilin strukturuna, üslubuna birbaşa təsir göstərir. Məsələn müəllim-tələbə, rəhbər-işçi kimi münasibətlərdə dilin formallıq səviyyəsi sosial münasibətləri əks etdirir. Həmçinin dialoqda istifadə edilən müraciət formaları, dolaylı ifadə üsulları sosial münasibətlərin dilə necə inteqrasiya edildiyini ortaya qoyur.

Açar sözlər: dialoji diskurs, münasibət, bədii üslub, dilin sosial funksiyası, akademik ünsiyyət.

THE INFLUENCE OF SOCIAL ROLES AND ATTITUDES ON LANGUAGE IN DIALOGICAL DISCOURSE

İsmaylova Sabina

Baku State University

Abstract

In the analysis of dialogic discourse, the influence of social roles and interactions on language is examined from a sociolinguistic perspective. The

social position of the participants in speech acts determines the formal or informal nature of communication. And this plays an important role in the choice of speech strategies and language units. The expression of the same content in different social contexts with different linguistic forms indicates the social adaptive characteristics of speech. The analysis of dialogic discourse also allows a deeper understanding of the contextual and socially oriented functions of language. In the course of the analysis, relations of mutual respect or other closeness between participants in the social environment directly affect the structure, style of the language. For example, in relations such as teacher-student, leader-employee, the level of formality of language reflects social relations. Also, the forms of Appeal used in dialogue, the methods of indirect expression, reveal how social relations are integrated into the language.

Keywords: dialogical discourse, attitude, literary style, social function of language, academic communication.

ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ РОЛЕЙ И ОТНОШЕНИЙ НА ЯЗЫК В ДИАЛОГИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

Сабина Исмайылова

Бакинский государственный университет

Резюме

Анализ диалогического дискурса рассматривает влияние социальных ролей и межличностных отношений на язык с социолингвистической точки зрения. Социальный статус участников речевых актов определяет формальный или неформальный характер общения. Это, в свою очередь, оказывает значительное влияние на выбор речевых стратегий и языковых единиц. Использование различных языковых форм для выражения одного и того же содержания в разных социальных контекстах свидетельствует об адаптационных свойствах речи. Анализ диалогического дискурса позволяет глубже понять контекстуальные и социальные функции языка. В ходе анализа становится очевидным, что взаимное уважение или близость между участниками общения напрямую влияет на структуру и стиль речи. Например, в отношениях учитель-студент или начальник-подчинённый уровень формальности отражает социальные отношения. Также формы обращения и косвенные выражения, используемые в диалоге, показывают, как социальные отношения интегрируются в язык.

Ключевые слова: диалогический дискурс, отношения, художественный стиль, социальная функция языка, академическое общение.

Giriş/Introduction

Çağdaş dilçilikdə dilin ancaq strukturu deyil, həm də sosial kontekstlərdə necə qurulduğu və istifadə olunduğu müəyyən müddətdən sonra daha çox diqqət mərkəzinə düşür. Dil yalnız informasiya ötürücüsü deyil, eyni zamanda sosial münasibətlərin yaranması, qurulması və yaxud möhkəmləndirilməsi üçün mühüm bir vasitədir. Bu çərçivədə sosial münasibətlərin və ya rolların dilə olan təsirinin tədqiqi diskurs analizinin aparıcı istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir.

Diskurs yalnız yazı və danışığın məzmununu deyil, həm də mətnlərin hansı və yaxud necə kontekstdə yarandığını, formalaşdığını və qəbul olunduğunu izah edən anlayışdır. Foucaultun fikrincə, “diskurs sosial reallığı, güc münasibətlərini və biliyin strukturunu formalaşdırma bilən bir mexanizm sayılır” [Foucault, 1992:78]. Bu səbəbdən də dilin sosial rollara uyğun şəkildə dəyişməsi, məsələn müəllimlə şagirdin və yaxud pasiyentlə həkimin danışığı ancaq linqvistik dəyişiklik deyil, həm də sosial münasibətlərin gerçək təzahürüdür.

Məsələn müəllim, valideyn, dost və sair bu kimi rollar arasındakı münasibətlərin dilə necə təsir göstərdiyini linqvistik baxımdan araşdırmaq günümüzdə mühüm problemlərdən biridir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bədii ədəbiyyat da dilin sosial rollarla necə uyğunlaşdığını göstərən bir mənbədir.

Cəlil Məmmədquluzadənin “Danabaş kəndinin əhvalatları” hekayəsində kəndə gələn müəllim ilə kəndin əhalisi arasında sosial məsafənin dildə necə əks olunduğu ifadə olunur. Hekayədə müəllim ilə camaat arasındakı sosial hadisələrin inkişafı fonunda obrazların danışiq tərz, onlar tərəfindən istifadə olunan ifadələr və qarşılıqlı münasibətlər zamanı ortaya çıxan dil fərqlilikləri özünü biruzə verir. Müəllim ziyalı obraz olaraq çağdaş ideyaların və maarifin daşıyıcısıdır. Onun nitqində daha intellektual və ədəbi leksika üstünlük təşkil edir, digər tərəfdən isə kənd camaatının danışiq dili daha sadə, bəzən də məhdud dünyagörüşünün təzahürü kimi stereotiplərlə yüklənmiş şəkildə təqdim olunur. Məsələn, kəndin müəllimi yaşlı əhali ilə söhbət edərkən belə bir cümlə işlədir: “Uşaqlarınızı oxutmaq gərəkdir. Elm sahibi olmaq dünyada hər şeydən əfzəldir” [Məmmədquluzadə, 1987:383].

Diskus yanaşmaları. Diskurs termini dilçilik və fəlsəfə sahələrində çoxşaxəli mənaya malik və geniş sferada yayılmış bir anlayışdır. Daha dəqiq desək, diskurs konkret bir sosial kontekstdə formalaşan, müəyyən ideoloji, funksional və ya psixoloji məqsədlərə xidmət edən danışiq forması kimi anlaşılır.

Diskurs adi bir yazılı mətn, bir nitq parçası deyil, güc strukturlarının və kimliklərin ifadəsi üçün bir vasitədir.

Fransız nəzəriyyəçisi və filosofu Michel Foucault bu anlayışı bilik və güc münasibətlərinin kəsişdiyi bir sahə kimi göstərir. O qeyd edir ki, dil ancaq həqiqəti əks etdirmir, eyni zamanda onu formalaşdırır və idarə edir. Onun fikrincə, diskurs vasitəsilə cəmiyyətin nəyi “normal”, yaxud nəyi isə “sapma” kimi qəbul etdiyini müəyyən edir. Bu isə dilin yalnız ünsiyyət üçün bir vasitə deyil, həm də sosial nəzarət aləti olduğunu göstərir [Foucault, 1969:58].

Diskurs analizində iki önəmli yanaşma fərqləndirilir:

1. *Struktural yanaşma*: Bu yanaşma diskurs dilinin quruluşunu, həmçinin sosial istifadə çərçivəsini analiz edir. Bu yön əsasən dilin daxili quruluşu, yəni semantika, leksika, cümlə səviyyələrindəki əlaqələrin müəyyənləşdirilməsini diqqətə çatdırır. Struktural yanaşma çərçivəsində diskursun quruluşu əlaqəlilik, ardıcılıq, qrammatik uyumluluq və məntiqi tamlıq baxımından analiz olunur. Məsələn, hər hansı bir yazının və yaxud danışığın necə başlanması, necə davam etdirilməsi və necə tamamlanması struktur baxımından mühüm göstərici sayılır. Bu yanaşmada kohesiya (bağlayıcılıq) və koherensiya (məntiqi bağlılıq) kimi anlayışlar əsas yer tutur. Diskursun bu quruluşları danışığın anlaşılmasını, dil vasitəsilə qurulan əlaqələri dinləyici tərəfindən qəbul edilməsini sadələşdirir.

Yanaşmanın bu növü yalnız yazılı olan mətni deyil, həm də şifahi ünsiyyət vasitəsinə tədqiq etməyə imkan yaradır. Məsələn, danışığ zamanı istifadə edilən struktur vahidlər, sual-cavab, pauza, vurğu və s. vasitəsilə nitqin necə qurulduğunu göstərir. Göstərilən bu xüsusiyyətlər dialoji diskursda iştirakçıların necə dialoq vurduğunu, bir-birinin suallarına necə cavab verdiyini, söhbətin necə inkişaf etdiyini və rolların necə bölündüyünü başa düşmək üçün zəruridir [Stubbs, 1983:114]. Ancaq o da qeyd olunmalıdır ki, struktural yanaşma diskursun ancaq forma tərəfini araşdırıb öyrənir və sosial, ideoloji və kontekstual qatlarını nəzərdə tutmur.

2. *Poststruktural yanaşma*. Yanaşmanın bu növü isə diskursun təhlilinə kontekstual və çoxsəviyyəli baxış bucağı göstərir. Bu iki yanaşmanın əsas fərqi bundan ibarətdir ki, əgər struktural yanaşma dil sisteminin universal və ya sabit strukturlar üzərində möhkəmləndirildiyini irəli sürürsə, poststruktural yanaşma isə bu möhkəmliyi sual altına qoyur və dilin çoxmənalı, dəyişkən və güc münasibətləri ilə zənginləşdirilmiş bir fenomen olduğunu vurğulayır.

Bu yanaşmanı tədqiq edən nəzəriyyəçilər, əsasən də M.Foucault, diskursu ancaq dilin bir forması kimi deyil, ideoloji idarəetmə mexanizmi kimi qiymətləndirir [Foucault, 1972:87]. Onun fikrincə, diskurslar vasitəsilə

cəmiyyətlər bəzi bir-birindən fərqli olan fikir və səsləri ya görünməz edir, ya da fərqli bir mövqeyə salır.

Beləliklə, poststruktural yanaşma universal və sabit bir struktur kimi deyil, daima müzakirə olunan, yenidən qurulan bir sosial təcrübə kimi qiymətləndirilir.

Diskurs fərqli sosial aspektlərə və funksiyalara uyğun olaraq müəyyən qədər fərqli formalarda təqdim olunur. Hər kəs ünsiyyət zamanı qarşısındakı şəxsin yaşına, ünsiyyət tərzinə, sosial statusuna görə dil vasitəsi seçir. Bu müxtəliflik elmi və bədii, rəsmi, yaxud qeyri-rəsmi diskurs formalarında özünü göstərir. Beləliklə, diskurs həm sosial strukturun bir göstəricisi, həm də sosial münasibətlərin formalaşmasında əsas vasitə kimi çıxış edir.

Rəsmi – dövlət diskursu. Diskursun bu növü dövlət qurumları, rəsmi sənədlər və ya siyasi liderlər vasitəsilə formalaşdırılır. Bu növdə obyektivlik, dəqiqlik, emosiyadan uzaqlıq və məsuliyyətli kimi üslublar əsas götürülür. Bu diskurs növünün əsas fərqi isə onun güc və hakimiyyətin dili üzərində qurulmasıdır. Məsələn: Elçinin “Ölüm hökmü” əsərində vəkilin, prokurorun, hakimin məhkəmə zalında danışdığı formaları rəsmi diskursun nümunəsidir. Burada istifadə olunan hər hansı bir hüquqi termin və ya emosional neytrallıq gücü və sərtliyi əks etdirir: “Cinayət Məcəlləsinin 72-ci maddəsinin birinci bəndinə əsasən”... [Elçin, 2020:504].

Təhsil diskursu. Adı qeyd olunan bu diskurs dərs prosesində, akademik ünsiyyətdə və yaxud da elmi əsərlərin dilində öz ifadəsini geniş şəkildə tapır. Bu növün əsas məqsədi müəlliflə mətn və oxucu arasındakı əlaqənin tənzimlənməsi, elmi obyektivliyin qorunması, sübuta yetirilmiş elmi arqumentlərin dəstəklənməsi ilə xarakterizə olunur. Burada əsasən dəqiq elmi təriflərə üstünlük verilir. Onların vasitəsilə sosial fərqliliklər dəyişdirilə bilər və yaxud da möhkəmləndirilər. Məsələn, Mir Cəlalın “Bir gəncin manifesti” romanında belə bir cümlə təqdim olunur: “Müəllim dedi: “Ədəbiyyat yalnız duyğuların deyil, təfəkkürün də təzahürüdür”. Burada müəllim obrazının nitqindəki ton və tələbələrin verdiyi reaksiya bu diskursun önəmli bir nümunəsidir. Burada həm akademik dil, həm də şagirdlərin gündəlik sadə nitqi paralel olaraq təqdim edilir.

Şəxsi və ya ailəvi diskursu. Diskursun bu növü qeyri-rəsmi sayılır. Bunun əsas səbəblərindən biri odur ki, burada adətən insanlar arasındakı gündəlik söhbətlərdə – dostlar, tanışlar, yaxud ailə üvləri arasında geniş şəkildə istifadə olunur. Bu cür danışmaq daha sərbəstdir, emosiyalarla, duyğularla zəngindir, heç vaxt qabaqcadan hazırlanmış olmur, yəni spontan şəkildə baş verir. Burada dil daha səmimi xarakter daşıyır, cümlələr adətən qısa ola bilər, səs tonları, mimikalar və jestlərlə müşayiət olunur. Məsələn, Anarın “Beşmərtəbəli evin altıncı

mərtəbəsi” əsərində “Ay bala, bu nə həyatdır belə? Qapıdan girib, gözlərimlə səni axtarıram”... cümləsi işlədilir [Anar, 2005:469]. Bu cümlədə ailə münasibətləri və gündəlik adi ünsiyyət formaları şəxsi diskursun ən gözəl nümunələrindən biridir və burada ana ilə oğulun səmimi və emosional nitqinin gücü göstərilir.

Bədii diskurs. Bu diskurs poeziyanın, dramın, ədəbiyyatın, demək olar ki, bütün sənətin dili ilə formalaşan ünsiyyət növüdür. Bu diskurs növü adi gündəlik danışığından və rəsmi üslubdan fərqli olaraq, daha təsirli və obrazlı olur. Bu üslubun əsas xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, yazıçı və şairlər fikirlərini bir başa ifadə etmək əvəzinə daha çox metaforalardan, bənzətmələrdən, simvollarından istifadə etməklə ifadə edirlər. Bunlar vasitəsilə o, oxucunun düşüncəsinə, onu gözündə canlandırmasına, onu hiss etməsinə və sairə şərait yaradır.

Bu diskursun əsas önəmli xüsusiyyətlərindən bir də subyektivlik və emosional ifadədir. Bu o deməkdir ki, yazıçı reallığı necə varsa, elə təqdim etmir, onu öz təhlil süzgecindən keçirir və bəzən də tam başqa bir reallıq yaradır. Deyək ki, bir çiçəyi sadəcə adi çiçək kimi yox, “solmuş ümidlər” kimi təsvir edə bilər. Bu isə oxucuda fərqli hisslər oyanmasına dəlalət edir. Ədəbi əsərlərdə təsvir olunan qəhrəmanların daxili aləminin, düşüncələrinin hər hansı bir estetik formada təsvir edilməsi məhz bədii diskursun sayəsində mümkün olur.

Məsələn, Cəlil Məmmədquluzadənin “Poçt qutusu” hekayəsində Novruzəli obrazının fərdi qorxuları, susqunluğu və cəmiyyətin eybəcərlikləri çox dərin bir şəkildə öz ifadəsini tapıb [Məmmədquluzadə, 1987]. Bütün bunlar da onu göstərir ki, bədii diskurs təkcə yazmaq və yaxud danışmaq deyil, eyni zamanda yeni mənalar yaratmaq və oxucunu təsirləndirmək vasitəsidir.

Media diskursu. Diskursun bu növü informasiya və əyləncə vasitələri, qəzet, jurnal, reklam, internet, televiziya və əsasən də sosial media platformaları vasitəsilə yaranmışdır. Bu növ cəmiyyətə məlumatları, xəbərləri çatdırmaqla yanaşı, onların fikirlərinə, davranışlarına və hisslərinə təsir etmək gücünə malik olur.

Media diskursunun ən vacib xüsusiyyətlərindən biri manipulyasiyadır. Burada məlumatın çatdırılma tərzini, hansı məqamların vurğulanması və auditoriyanın hadisəyə münasibətini bildirir. Deyək ki, hər hansı bir hadisə qəhrəmanlıq kimi təqdim olunsa da, bəzən həmin hadisə digər bir kontekstdə tənqid obyektinə kimi göstərilə bilər.

Bu diskursun ən önəmli işi tez-tez sensasiya yaratmaq, yəni diqqəti cəlb edən, şişirdilmiş və emosional başlıqlardan ibarətdir. Bunun əsas məqsədi həmin informasiyanı daha çox adama çatdırmaq və onlarda maraq oyatmaq. Belə xəbər başlıqlarında “dəhşət!”, “inanılmaz!” kimi sözlərin işlədilməsi, insanlarda fərqli

reaksiyalar yaratmaq üçündür. Bədii əsərlərdə də bu kimi məsələlər geniş şəkildə öz əksini tapır və bu təsirlər ciddi tənqid olunur. Məsələn, Cəfər Cabbarlının “1905-ci il” dramında siyasi bəyanatların, qəzetlərin, təbliğatın insanlara göstərdiyi münasibəti göstərir. Burada media tərəfindən yayılan ideyaları müəyyən qədər bir-birinə qarşı qoyur.

Diskurs yalnız bir dil forması və ya struktur vahidi deyil, eyni zamanda ideologiyaların və ya kimliklərin qurulmasını və yayılmasını müəyyənləşdirən bir gücdür. Onun fərqli növləri insanın cəmiyyətdəki rolu, mövqeyi və sair ilə sıx əlaqəlidir. Bədii ədəbiyyat isə bu diskursların ən təsirli, ən dolğun formada təqdim olunduğu əsas sahələrdən biridir. Hər bir diskurs forması, istər gündəlik, istər rəsmi, istər bədii, bütün bunlar müəyyən olunmuş bir çərçivə daxilində meydana gəlir və cəmiyyətin mövcud olan mədəni, sosial strukturlarını gücləndirir. Ona görə də diskurs həm sosial kimliyin ifadəsi, həm də onun quruluşu üçün əsas vasitədir. Məsələn, Anarın “Ağ qoşqar” hekayəsində [Anar, 2005:191] ata ilə oğulun münasibətləri nəzərdən keçirilir. Burada diskurs ailə daxilindəki münasibətlərin gücünü, emosional məsafəni, nəsillər arasındakı hərc-mərcliyi ortaya qoyur. Atanın avtoritar və sakit səs tonu ilə oğulun üsyankar, açıq danışiq tərzindəki fərq onların psixoloji xüsusiyyətlərini tam şəkildə əks etdirir. Qeyd olunan bu nümunə diskursun yalnız fərdlərarası münasibətləri deyil, həm də nəsil fərqlərini və sosial psixologiyanı da üzə çıxardığına dəlalət edir.

Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin “Dağılan tifaq” [Haqverdiyev, 2007:36] əsərində diskursun həm sinfi mövqeləri, həm də sosial rolları necə göstərdiyi əks olunur. Obrazların danışığındakı söz seçimi, danışiq tərzindəki cümlə quruluşu münasibətin sosiallığını və mədəni dünyagörüşünü birbaşa əks etdirir. Savadlı, zəngin təbəqənin nümayəndələri seçilmiş, təmkinli və ədəbi dildə danışdıqları halda, kasıb təbəqədən olan obrazlar isə daha qaba, təbii dillə ifadə olunurlar.

Bütün bu nümunələr onu göstərir ki, diskurs yalnız fikirlərin, məlumatların, ideyaların ötürülməsi üçün bir vasitə deyil. O, sosial kimliyi formalaşdırmaqla bərabər, onu inkişaf etdirən və dəyişmə məruz qoyan bir prosesdir. Bədii ədəbiyyat isə bu funksiyaların ən zərif, estetik və eyni zamanda ən təsirli şəkildə göstərən bir sahə olaraq diskursun həm məzmun, həm də forma baxımından çoxqatlılığını nümayiş etdirir.

Dialogi diskursda “deyxis” anlayışı da vardır ki, bu anlayış danışiq iştirakçılarının arasındakı əlaqəni təmin edən, zaman, məkan, şəxs kimi referensial göstəricilərlə nitqin kontekstual əlaqəsini qurur. Deyxis nitqin elə bir aspektidir ki, bu anlayışın linqvistik ədəbiyyatlardakı izahını, dildəki mövqeyini aydınlaşdırmadan dialogi nitqi də tam tədqiq etmək olmaz. Çünki dialoqlarda

olan, demək olar ki, bütün söz və ifadələr bir deysis növüdür. Məsələn, “Ay kişi, bu nə işdir elə axşamacan oturmusan bu kağızların başında?” [Məmmədquluzadə, 2007:89] cümləsində “Ay kişi” şəxs deysisi, “bu nə işdir”, predmet deysisi, “bu kağızların başında” məkan deysisi, “axşamacan” zaman deysisidir. “İşarəedicilər dilin işlənməsində və qrammatikada mühüm rol oynayır. Onlar danışqda iştirak edən elementlərə dinləyənin diqqətini cəlb etmək üçün işlənilir, bu, əsasən, jestlərlə həyata keçirilir və onlar diskursun elementlərinə istinadla işlənilirlər” [Mahmudova, 2018:3].

Dialogi diskurs insan ünsiyyətinin canlı və qarşılıqlı forması olmaqla bərabər, sosial reallığın dil üzərindəki təsirini ən açıq şəkildə araşdıran sahələrdən biridir. Bu məqalədə araşdırılan nəzəri analizlər göstərir ki, danışq zamanı mövcud olan status fərqləri və qarşılıqlı münasibətlərdən də daha dərin təsirlənir. Həkim-pasiyent, rəhbər-işçi, müəllim-şagird kimi fərqli sosial münasibətlərdə dialogi ünsiyyətin strukturu, funksiyası və sair çalarları dəyişir və bu dəyişimlər dilin mətnaltı mənalının ifadə edilmə tərzini formalaşdırır.

Diskursun bu növündə sosial münasibətlərin və ya rolların dilə təsiri sosiolinqvistikanın başlıca yönlərindən biri kimi çıxış edir. Rafiq Vəfa qeyd edir ki, “dil cəmiyyətin sosial strukturlarını əks etdirən və eyni zamanda formalaşdıran əsas alətdir” [Vəfa, 2019:48]. Buna görə dialog vaxtı danışanların sosial statusu özünün seçdiyi ifadə vasitələrində məlum olur. Müəllifin fikrincə, “müxtəlif sosial qruplara mənsub olan şəxslər arasında baş verən dialoqlarda dil üslubu və kommunikasiya strategiyaları ciddi şəkildə fərqlənir” [Vəfa, 2019:69].

Nəticə/Conclusion

Struktural yanaşma kontekstində diskursun müəyyən forması və dil vahidlərinin quruluşu əsas məna bildirsə də, postsruktural və tənqidi yanaşmalar dilin sosial reallığı necə qurduğunu və hazırkı güc münasibətlərini necə ifadə etdiyini daha dəqiq və daha dərinlən təhlil eməyə imkan yaradır. Əsasən də, M.Focaaltun diskurs və bilik anlayışları göstərir ki, dil ancaq mövcud reallığı əks etdirmir, eyni vaxtda onu yaradır, inkişaf etdirir və davamlı olmasına çalışır. Və beləliklə də, dialogi diskurs sosial münasibətlərin sadəcə olaraq ifadə vasitəsi deyil, həm də eyni zamanda bu münasibətləri strukturlaşdıran bir təcrübədir. Bu diskursun təhlili ancaq dilçilik səviyyəsində deyil, həm də pragmatik, ideoloji səviyyələrdə apardıqda, dilin sosial mahiyyətini və onun vasitəsilə necə münasibət qurulduğunu daha dəqiq anlamaq mümkündür.

ƏDƏBİYYAT/REFERENCES

1. Anar (2005). Seçilmiş əsərləri. 3 cildə. – Bakı: “Şərq-Qərb”. – I c. – 464 s.; – II c. – 496 s.; – III c. – 496 s.

2. Elçin (2004). Seçilmiş əsərləri. I cild. – Bakı: “Yazıçı”. – 520 s.
3. Haqverdiyev, Ə. (2007). Danabaş kəndinin əhvalatları. – Bakı: “Altun kitab”. – 128 s.
4. Mahmudova, Ş. (2018). İngilis dilində deyksinin ifadə vasitələri / Fil. elmləri doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı. – Bakı, 56 s.
5. Məmmədquluzadə, C. (1987). Seçilmiş əsərləri. – Bakı: Azərnəşr. – 383 s.
6. Foucault, M. (1972). The Archaeology of Knowledge (A.M.Sheridan Smith, Trans.). – London: “Tavistock” publications. – p.21-78.
7. Vəfa, R. (2019). Dil və cəmiyyət: Sosiolinqivistik təhlillər. – Bakı: “Elm və təhsil”. – 152 s.
8. Foucault M. (1992). The Order of Discourse. In R.Young (Ed.) / Untying the Text: A Post-Structuralist Reader. – London: “Routledge”. – p.48-78.
9. Stubbs, M. (1983). Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language. – Oxford: “Basil Blackwell”. – p.66-120.

Məqalə tarixçəsi

Daxil olub 10.05.2025

Qəbul edilib 26.05.2025

Nəşrə tövsiyə edib Könül Səmədova
filologiya elmləri doktoru, dosent